

TSH 1,000/=

Kivwanji

Tuthamini lugha zetu

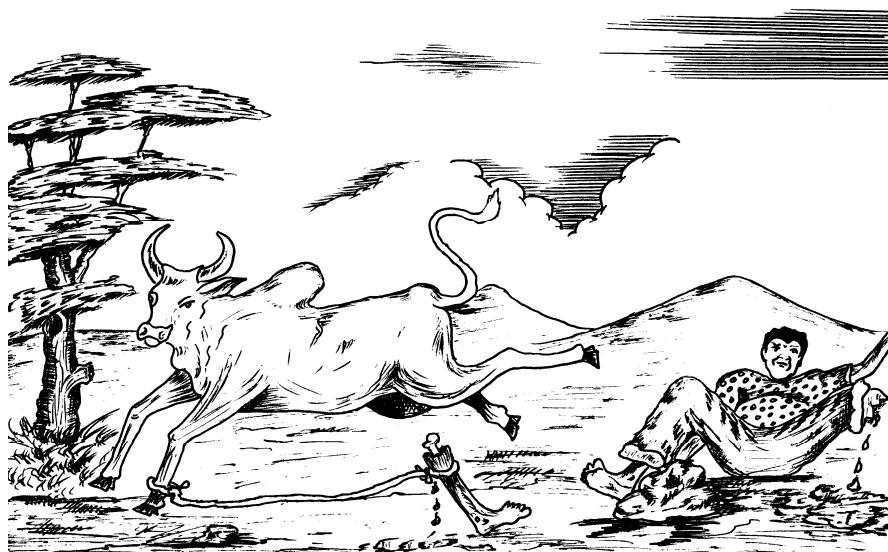
Kitabu ikyo

Fipango ifya Kivwanji

Kitabu cha hadithi za Kivwanji

Ikītabu ikya Fipango ifya Kīwanji

Kitabu cha hadithi
za Kivwanji

Lugha ya Kivwanji

Huduma ya Kutafsiri Biblia
na Kuendeleza Lugha za Asili, Mbeya
S.L.P. 6359, Mbeya, Tanzania
literacy_mbeya@sil.org

Pamoja na
SIL International

Utangulizi

Huduma ya Kutafsiri Biblia na Kuendeleza Lugha za Asili ilianza Mbeya tarehe 23 Julai 2003. Ilianza kwa ushirikiano kati ya viongozi wa makanisa na mashirika mbalimbali na SIL International.

Kusudi letu ni kuwahudumia watu wa makabila yafuatayo: Wabena, Wabungu, Wakinga, Wamalila, Wandali, Wanyakyusa, Wanyiha, Wasafwa, Wasangu na Wawanji.

Lengo letu la kwanza ni kuyafikia makabila hayo kwa Neno la Mungu (Biblia) katika lugha zao kwa sababu tunaamini MUNGU ANAONGEA LUGHA ZOTE!

Lengo letu la pili ni kuwaheshimu watu wa makabila haya kwa njia ya kuwafundisha kusoma na kuandika lugha zao (Idara ya Kusoma na Kuandika Kilugha).

Sera ya Utamaduni ya Tanzania inasema hivi:

3.2. Lugha za Jamii

Lugha za jamii ni hazina kuu ya historia, mila, desturi, teknolojia na utamaduni wetu kwa jumla. Aidha, lugha hizi ni msingi wa lugha yetu ya taifa, yaani Kiswahili...

Kichwa: fiktabu ikyo Fipango ifya Kivwanji (Vwanji Story Book)

Lugha: Kivwanji

Michoro: Gift N'gogo na Shemu Nyambo

Kimeandikwa na: Tumwaghile Konga, Mch. Huruma Mahali, Anyingisye M'bala, Mch. Aaron Mbena, Mch. Yoashi Mbwiyo, Marehemu Jackson Mhalila, Mch. Nahum Mhalila, Simoni Munjila, Pamulomo Mwinuka, Nafaleti Ngajilo, Mch. Exaudi Ng'odya na Mwinj. Jolamu Nkwama

Toleo la pili © 2015 SIL International

FINO MWEFILI

AMATAVUA AGHA FIPANGO

UVUKALAASA

1.	AVAPAAFI VIBUDA UVWANA GHWAVE	1
2.	I ^K IMANYAANI IKYA VAANHU VAVILI	3
3.	I ^K IJAAGHO IKYA KANYELESI NU NKONGOVE	6
4.	I ^L IJOKA PA M ^U LYANGO	8
5.	U ^K KAN'DULU UMULIMA M ^U NGU	10
6.	I ^K IJAAGHO IKYA MBUTUTU NU SWAI	14
7.	U ^K KANKEVE NU MPAKULA VWUKI	16
8.	UMUGHULA NG'OMBE	18
9.	UMUKIJUVA NA VAANA VAAKE VATATU	20
10.	I ^K IJAAGHO IKYA MUUNHU JUNO	23
	ALYAHJILE INYAAVU	
11.	UMUUNHU NU NSWAMBE	25
12.	UNKOTA GHWA MOTA	27
13.	UNTWA ITAVULA UMWALIVE	29
14.	I ^K IJAAGHO IKYA MFWM ^I MI	32
15.	I ^K K ^I JUNI I ^K INYA NG'HAKI	33
16.	UVUKOOLA FUUA	35

1. AVAPAAFI VIBUDA ŪMWANA GHWAVE

Ūmūghoosi jāmonga alyatolile un'dala. Akam'būla un'dala ghwake kuuti nailonda ulumuli lāghonaghe luvika, nambe kukūnga ulumuli pano ihūma kūnji, ulwakūva lāngavikaghe ūmwene ikunua kughonelela. Un'dala jūla akakūnda. Pe ifighono fyoni vakaghonagha kisima.

Ye ghukilile ūmwaka ghūmo unghaluve alyavatangile ūmwana. Vakahovoka kyongo, ulwakūva inyumba simonga vakalondagha avaana navakavonolwagha. Pakilo ung'ina akakaghumbilagha akaana kuuti kaleke kupapamuka. Nambe pano kīkalilagha akong'elesyagha vālevvle mū ng'hiisi. Pambele ūmwana jūla akakūla, akasia pikwafula.

Ikighono kimonga pakilo ung'ina akahūma kūnji kukujimilisia, akamuleka ūmwana ighona. Himbe ūmwana lāmwaghile ulwa kūpapamuka, akavūuka pa vāghono ihūma kūnji. Ung'ina ye igomoka kukujimilisia, akakūmbūka kuuti aveele asyemilue kudinda ūmūlyango. Pe akava ikwingila mū nyumba nū vwoghofi.

Ye ifika pa mulyango akavona ikiinu kikwabasia mu magħa lu, akdkoola akati, “Yeeee ee, iliinu!”

Umugħoosi akabasia pano aiviika imbunda kien mutu pano ighona, akatola imbunda jila ihu ma kulua ilil-ugħu. Akapossia kwa n'dala, “Lili kuxxhi?” Un'dala akati, “Ulolagħe uvtiitutiut vunno vughenda.” Ulwakuka jaale ng'hiisi nakukavonekagħha vunono, umugħoosi akalidja ni mbunda.

Avabading'hani ye vapu like ing'hoolo, vakalata ni muli saave ulwakuka jaale ng'hiisi. Ye vafikile vakapossia, “Kien kiki?” Umugħoosi na n'dala vakati, “Illi lila pala tħolidi jile.”

Avabading'hani na vapaafi vala vakaveela ni muli kulola, vakavona ghwe mwana għwave, ali madanda għene, afwile. Vakatengu pilila.

Avabading'hani vakapossia, “Kiki minn'budile umwana ghwinu?” Umugħoosi akati, “Għwe n'dala għwango jaġo ambu lile kuuti kwelili iliinu.” Għwope un'dala akati, “Jiveele ng'hiisi nanivele nikagħwile kuuti ghwe mwanango.” Avabading'hani vakavavu kieni vakati, “Ulu mali lutanga kulola na kukagħla na kukukitang'hania kino kikwisa mu nyumba nambe kienji.” Kuhu ma ikiġi hono kila vakavisagħha ni muli isa kumulikila.

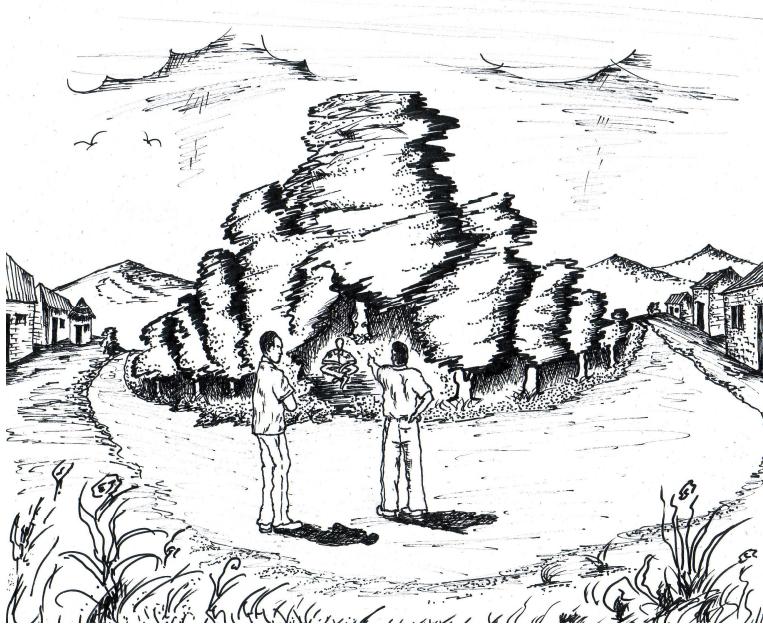
2. IKIMANYAANI IKYA VAANHU VAVILI

Kwevalyale avaanhу vavili vano valyaghaniine fijo, jumonga akatambulwagha Mpeesi, ujunge akatambulwagha Nkoola. Umpeesi alyale mulimi ghwa majavo, uNkoola alyale mpakula vwuki. Avaanhу ava vakaghendelanilagha jaatu. Napano jumonga adilile kuluta kwa junge vakakemelanagha ulwakava vaale piipi na piipi. Nujunge akantengelelagha unnine kу fino ali nafyo.

Avaanhу vamonga navakakelagha ikimanyaani kyave. Vakalondagha isila ija kuvahomeng'hania neke vasulane. Umuunhu umonga ju no akatambulwagha Tudesaghe, akalonda isila ija kuvashulania.

Ikighono kimonga uTudesaghe akaluta kukaaja kwa Mpeesi, umpeesi akantengelela, akampeela amajavo amateleke. UTudesaghe akamposia akati, "Amajavo agha, ghwaghulia ni

kiki?” UMpeesi akati, “Une nilima gha majavo gheene, nakwekili ikyia kuhasing’hania nambe ikyia kuliila lamo.” UTudesaghe akalia amajavo ghala, akamhongesia umpeesi kuuti amajavo ghaake manono kyongo. Ye aliile akahwesia, akavutka ivuja.

Ikighono ikingi akaluta kukaaja kwa Nkoola. UNkoola akantengelela fijjo, akampeela uvuuki. UTudesaghe akamposia akati, “Iki kitambulua kiki?” UNkoola akati, “Uvu vuuki.” Akamposia kange akati, “Vuhumilanila ni kiki?” UNkoola akati, “Vuhumilanila ni njuki.” UTudesaghe akalia uvuuki akamala, akahongesia, akavutka ivuja.

UTudesaghe alyaghuteghanisie unsiki ghuno vakakemelanaghha avamanyaani vala. Ikighono kimonga akaluta akavaja pakate pa nyumba saave. UMpeesi akatengħla kükunkemeela unkoola akati, “Għwe Nkoola amajavo niling’hanisie, ghwisagħe.” UTudesaghe akitikila akati, “Yie, bali ulwakura amajavo għaako għibida.”

Umpeesi akadegha iñyamulile ija Nkoola akati, “Nalusiku uNkoola ikunyamula enendiiki, umusyaghə kuli kiki?”

UNkoola ye ali kutiigha ni fya mwene, nakapulika kuuti uMpeesi ankemelile. Ghwope ye amalile kuling’hania akakemeela kwa Mpeesi akati, “Ghwe Mpeesi, niling’hanisie, ghwisaghe.” UTudesaghe akitikila akati, “Yie, bali ulwakəva uvwəki vwako naghuvusia vunono injuki, sasing’enya ma malomo.” UNkoola akakalala, akamulutila ni lyojo kükumposia uMpeesi akati, “Kiki ghubedania uvwəki vwango?” UMpeesi akati, “Ghukuvavila, ueve veve ghubedania amajavo ghango ghwiti ghibida.” Nujunge akakaana kuuti nafye aveele ajovile. Pe vakaghastka vooni vakaposania vakati, “Lino ghwe veeni ju no ikutuhomeng’hania?” Pe vakapuling’hana kuuti pakilaavo vakemelane kange, valole ju no ikwitikila.

Ikighono ikyu vuvili ye kifikile, UTudesaghe akakumbuka kuuti unsiki ghwe gwene ghuno vavikemelana. Akaluta kange pakate pa nyumba sa vamanyaani vala akavaja, ighulila vakemelane. UMpeesi akatengula kükunkemeela uNkoola akati, “Ghwe Nkoola niling’hanisie, ghwisaghe.” UTudesaghe akitikila akati, “Yie, bali ulwakəva amajavo ghaako ghibida pa singo.” Avamanyaani vala nujunge akavelagha lukeleuke iluta kuno lihuma ilisio. Vakamwagha UTudesaghe asotiime pa kasoli avajile, ighulila ing’hemelo ja Nkoola jino jikunkemeela uMpeesi kulia uvwəki.

Vakankola, vakantova, vakati, “Himbe veve ikutuhomeng’hania, nungagomokelaghe kange.”

Kuhuma ikighono kila, avamanyaani vala vakakagula kuuti kwevale avahomeng’hani. Kange nalunoghiile kukalala kisila kuuva ni kilunge.

3. IKIJAAGHO IKYA KANYELESI NU NKONGOVE

Amaaka gha pamwande ifipelua fyoni filyamanyiine. Kange fikalisagħha ilisoli, ifipeke na matuندu agha mapiki. Umwaka ghumonga najiłyatonyile ifula, pe jikaghua injala. Ilisoli likuuma, amatuندu ghakalaghala, kange għoope amapiki naghakakoma ifipeke.

Pambele injala jikava mbaha kyongo. Ifipelua fimonga fikatengħela kulia ifipelua ifinnej. Fimonga fikamanyana fikalondagħha palikimo ikyakħulia.

Fimonga fikagomagħha ifinnej uthwakħva filyalamwile kuuti kive kyakħulia kyave.

UKanyelesi akamfwimagħha uNkongove uthwakħva alyale kyakħulia kyake. UMbu alyale mmanyaani ghwa Nkongove. Lino uthwakħva uMbu aale ni ngħfu, akantangagħha uNkongove. Neke kange uMbu nu Nyelesi valyale vuługħu.

Ikīħono kimongħha uNkongove akasaagħha kukumwħvila uNkongove. Ye am'bwene pavħatali akavu tħuka inyatħuka.

UNkongove ghwoppe akamwagħha, pe akaluvviika uthvilo na kupululukila mu mpiki, akakuluka. UKanyelesi ye afikile pa mpiki, akamħengħila akati, “Għwe miya Nkongove ughonile, u li nkafu?” UNkongove akamħla akati, “Nanili nkafu, nitnejjixwie uthu, uthwakħva ikiyaavu kimongħa kiveele kikungoma. Ye nikimbila nikkoviile, lino iлемiile kyongo.”

UKanyelesi akati kwa Nkongove, “Ika tħħengilane nikakħsyukilue, kange nili nu nkota ughwa kupaka ing’ħong’ jaako.” UNkongove akati, “Nanikwika paasi apuo, uthwakħva napwevvle uvkulukilo, akayaavu akuo kajjiegħe kanhegħeliile.” UKanyelesi akagħesia kutogħha mu mpiki, akapaghlu tħuka akakunua, pe akafipelepesyagħha kuuti iike, uNkongove akakaana lwoni.

Pambele ብNkongove akati, “Mwe! Avamanyaani vaako aVambua vavili vafiike vikimbila, nikagula vakisisie kükutulola. Viiva vahumiile kulyuve vavwene nakwale. Avuo na jħane vamanyaani vango. Une niiti pamo vapu liike kuuti nilemiile visile kükundola, luuva lənono vangawaghe tweni bahaapa.”

UKanyelesi ye apu liike imholi ija Vambua, akanyelemuka, akakimbilila mu mwina, ulwakava alyalutang’hinie kuuti aVambua vangawaghe kyavikħanyafulania.

Uvuo vukava vve vukulukilo vwa Nkongove. Kwe kuuti uluħala kyuma.

4. LIJOKA PA MULYANGO

Ikikaaja kimonga pwelulyale uukolo lano lwale lwa vatekesi va fula. Viiti kuno vakatekelagha mu kisitu pwelilyale ilijoka ilya mbombo iijo. Pamonga pano likeliile, likalutaghha kukaaja ku nyumba sa vatekesi. Avatekesi avuo ve vano likavavonekelagha, ujunge vavule naangalivone. Viiti ikyakulia kyake kyale ing'huku ni duuvi inhiitu, pamonga navu vubaagha.

Un'dala jumonga, alyale ghwa mu kikolo ikio ikyia vatekesi va fula. Ilijoka ilya vatekesi pamonga likafikagha kukaaja kwa mukijuuva ujuo. Pano lifikile, umukijuuva jula akalipelagha ing'huku. Pano umughoosi akaposyagha kuuti, kiinu kiki kino kifikepusia ing'huku saake? Un'dala ghwake akam'bulaghha kuuti, ankoliile umugheesi.

Ikighono ikingi umughoosi jula ye apulike kuuti aveele isile umugheesi apelilue ing'huku, akafwelemuka akati, "Ghweee! Jaatu ghwiti aveele isile umugheesi neke ukumpeela ing'huku sango, ghwe veeni umugheesi ujuo juno jaatu ighelela une napwenili pe ikwisa? Umusyughu guuhanga umbuule vonofu." Un'dala ghwake akamwamula akati, "Ghulihanga um'bone ilikwisa ikighono kimonga."

Ikighono kimonga umugheesi jula (lye lijoka lila), akaluta kukuvaghendela kange. Ghwale nsiki ghwa pakivwilile, vikiile ve vaviili mu nyumba. Vakapulika umwajiilo kunji hwene ghwa fula ghuno ghwiti, "Huuuuuuu." Umughoosi akati, "Umusyughu kuli fula ni kijuuva!" Vakavonagha kange hwene mwighighi lukiisi ghufiveela pa malyango. Pambele vakavona pa malyango padinde. Ye vilola vanofu himbe lijoka limemile pa malyango pasili napa kuhumila.

Inyumba jaave jaale nu malyango ghumo ghwene. Umughoosi jula akatengula pitelateela akati, "Ghwe mama! Kye kiinu kiki ikio?" Un'dala ghwake akati, "Ghwe mugheesi juno jaatu

nakuvhlagha kuuti aveele isile neke ue ne ninkoliile ing'huk. Nagħu masyagh u akisisie pikutu ghendela.”

Un'dala ye ikwoleka, ilijoka lila likahwanagħha lifiveela k u veene. Pepano umuġħoosi akatogħa ng'haning'haani k u kaano. Akakoola akati, “Għwe mama vapeele vavujagħe! Sivuo, kange vapeele fyoni fino vilonda ng'haning'haani!”

Umukijiet ja ġu ja ye avwene umuġħoosi itelateela kyongo k u kaano kula, akakola ing'huk u akalipeela. Unsiki n'debe vavu le umuġħoosi ja ġu ja akavona kukweluka. Pambele akavona kusila kiinu pwale ja u n'dala għwake. Kuhuma iċkighono iċcio umuġħoosi ja ġu ja, nakan'għażiex u n'dala għwake, angati aveele isile umuġħeesi ankoliile ing'huk, naakajovagħha kimonga.

5. UKAN'DULU UMULIMA MUNGU

Pwealyale uKan'dulu juno alyalimile umughanda ughwa mungu. Uvafumbue vwake uvwa kulima amungu vwale kupeta inyungu. Ye avyalile amungu ghala ghakomile, akaghaleka ghakangale fijio neke asokonyole inyungu. Unsiki ye ighuula ghakangale, akalutagha jaatu kulingula umughanda ghwake.

Ikighono kimonga ye alatilie kulingula, akavona amungu ghaake ghamonga ghalivilue. Akalola amavondo ghano ghakanyile mu mughanda, akakagħala kuuti ve Vajingua. U Kan'dulu ye akagwile sino sivombiike mu mughanda ghwake akasaagħa kuuti, yekkba alolelelagħe. Voope aVajingua valyakagħile kuuti amhungu ghano vihiija, għa Kan'dulu. Neke pano vakalutagħha kħihija, taasi vakatalagħha kutendeela nave unya mungu pwale.

Ifighono fyon i pano pwale, amangū ghaake naghakahijwagħa. Pano napwale, apuo pepano avanine vakahalilagħa kuhija. Pambele aka sagħha akati, “Luvoneka pano vilonda pihiija vitendeela, neke nave napwenili vihiija. Kange luvoneka kuuti aVajjngua pano vilia amangū vigulubika, lino niteme uħħala.” Pe akahongola akapeeta akakukħva, akatoola īlyangū limo ilikome fijja, akatuvula pamonga, akasokonyola inyঁngū sooni munkate, neke umwene akingila mä lyangū lila na kapeeta kaake. Akamta lagħiha un’ðala ghawke kuuti akupike īlyangū lila.

Ikīghono kila kyale kinono kħi Vajjngua. Vakafika pa mughanda, vakalolesia, vakavona unya mughanda napwale. Looli apuo nnejje akikupila kugulubika amangū ghala. Lyope ilisokonyole lino mwale u Kan’dul, jumonga akaligulubika kisila kükagħla.

U Kan’dul ye avwene van’gulubiike, akasia kukħva akapeeta kaake. AVajjngua vala ye vipulika akapeeta kikuuta vakakenyemħka, vakavvħana vakati, “Vaya avanya mangū vatwaghile.” Pe vakasia pikimbila, kieno viiti, “Natħveele t-tendelile v-nofu.” Ye vikimbila vakava videghha viiti, “Ongo hwene unya mangū ali piipi pikutxkola!”

Ye vikimbiile vali kuvħatali, kwope vakavona kajjighe kikuuta. Ulwakħva vooni l-ħlyatokile v-ħohħola, vakiima. Pe vakaposania vakati, “Ongo hwene kikuuta bahaapa?” Vakapulikisia vunono, vakakagħla kuuti ilisio lihema mä lileme lya jumonga mä kipphha kyave. Ghwope jieno kikuuta mä lileme lyake, akakagħla kuuti kikuuta mwa mwene. Pe akati, “Yeku ba nifue, ongo nipumuka, kange nikuvapumusia na jumue mwe vajango!”

Pepano avanine vakam'buda. Vakatumbula valole kieno kikuuta. Ulwakħva u Kan’dul aale mä lileme lya Jangwa, naakakagħla kuuti avanine kienji vitighha nu l-ħtalamu luu l-ħvagħiile. Umwene akafikuxxagħha akapeeta. Ye vatumbwile vakavona ilisio lihema mä lyangū limonga lino aveele agulubiike. Vakakeka īlyangū lila, pe vakamwagħha u Kan’dul aqiiġhe akolile akapeeta ikkuva.

AVajungua vakamposia kumo vakaliile kyongo, “Kiki ʉtʉpumwisie enendiiki?” Ghwope akavamʉla akati, “Umue mwemue mukungasia jaatu, ʉlwakʉva muhiija amʉngʉ ghango.” AVajungua voope vakamwamʉla vakati, “Nave tʉhijile ʉsatʉkola? ʉsue tʉkʉkolile mʉ lileme ly a n’jiitu. Kange ʉve ni kipeeta kyako ʉmwambwisie ʉjʉ afwile.”

Pe ʉKan’dʉlʉ akasaagha kuuti ʉlwakʉva pa lipʉgha lila ilya Vajungua ʉmwene ali jʉjuo, naangakuluke. Pe akasaagha akati, “Ye kʉba nitike kuuti nihokile, neke niteme ʉlhala nikuluke. Kuno nili kʉtali, kange ʉn’janave afwile, nilonde isila ija kʉvadyegha.”

Pe akavaposia aveene kino vilonda ʉlwakʉva itiike kuuti ahokile. Pe vakam’bʉlʉ kuuti, alie inyama jila jooni. Apuo kange akasaagha kyongo, sikamʉlema, ʉlwakʉva akajaghile inyama jila vʉle jiseleviile. ʉlileme lyake lidebe, inyama nyinga!

Pambele akavavħula akati, “Nitiike kulia iñyama jooni, neke u ne nimanyiine kulia iñyama iñyaanye. Lino mænguule nikasweve isanjala isa kūnyanyiła.” Aveene vakankaana vakalondagħha alie v-aħel, uthwakħva vakakagħwile kuuti kyaisovela jijio. Umwene akati, “Ndali, sivuo mæmħinje uthugħoġi mæ lughall, neke kyaniswevile sikwilile nisukania uthugħoġi pe mukwesagħha nigomoke.” Apuo vikitika.

Ye alutile kusweva, akatang’hana nu Mwahulimba. Utwakħva alyantang’hinie kuuti mpafu ghwa nyama, akam’bħall imħola ja nyama. Pe akankuṅga uthugħoġi mæ lughall kuuti lwe avingili lagħek kien kwejji iñyama. UMWahulimba akahongesia fijjo. Pepano u Kan’dul akasukania uthugħoġi, akavvaka ivu ja.

AVajjungua vakatengħula pikwesa uthugħoġi, uMWahulimba akatengħula pikoola iiti, “Għwe Kan’dul nileħħala!” AVajjungua vakafikwesagħha kieno viiti, “Umrusyugħu ik-ħelwagħha.” Ye vakwesile afikile, vakavona ghwe Mwahulimba, alemiile kange ali v-ħoholo. Vakadegħha kyongo uthħall lwa Kan’dul.

6. IKIJAAGHO IKYA MBUTUTU NU SWAI

Avaanhu ava kikaaja kimonga kino kikatambulwagha Mpombo, valyale nu mughove. Umbututu alyale mulimisi ikighono iki. Ye vamalile pilima, vakikala pinyua. Unsiki ghughuo akiisa unkilasila ilitavua lyake ghwe Swai. Ujuo ye avawene akaveela pivambilä ulwaküva alyakatiile kyongo, na lulujüva lwale lükali.

Ye avelile akikala, akavahüngila, neke avalimisi vamonga vakam'besekesia ing'hunja kuuti inamile. Pe akiima uMbututu idalika iiti, "Ghwe veeni ejju jeno mukumwinamisia? Nakweküle kulia vüvüle amaaka agha. Muleke alutaghe." Avange vakasukunala kyongo ni njovèle ja Mbututu. Vakampelepesia vakati, "Muleke anyue umuunhu ghwa veene, ongo ivoneka lutokile." UMBbututu naakapulikisyagha akava ifweta kumo ighendaghenda. USwai akavüka ilüta kumo idegha.

Għukkila umwaka ghumo uMbututu akakyula ilüta k u Vüsango. Akafika k kikaaja kino kikatambulwagha Mbaliino. Ukuo alyale nsila nyalükolo. Ye avwene vwilile akahodesia mu nyumba jimonga ilonda apa kugħona. Avanya nyumba vakamwupilila na kükuntengelela. Himbe unya kaaja jiġi ghwe Swai jeno uMbututu alyan'dagile pa mughove. UMBbututu akankumbuka, lükapia mu lileme isagħha iiti, "Umusyughu lwango! Kiba angamheelee pa pakugħona peene, kisila kumbomba ułatalamu."

USwai unya nyumba, akava nsekeefu. Ifyakulia fino fili papinga vakaletagħha vakalisagħha na kunyua. Unsiki għwoni ughuo uMbututu akava nu nsigho ghwa masaagħe, ulwaküva ivombelua inofu kyongo. Mu masaagħe għaddek akatisagħha uSwai itapivangħu.

Pambele akatengħu ja'ju kulaata akati, "Għwe miya Swai nihongesia k sooni sino umbombiile mu nyumba jaako muno,

lino sivuo níkukusúuma usaghile nilyakúhokile ikighono kila kú mágħove kúkaaja kú Mpombo, sivuo umhyanile!” Uswai akati, “Nyálukolo nungasaghaghe u ne nilyamalile pikukusaghila, kange nikasyemilue, uleke pihangajika.” Umbututu akisia umwojo akatengaana. Ye valiile vapumile, vakansoona apa kúghona. Palwakilo vakampeela ikyakúlia. Ye aliile akahwesia kú vanya kaaja, akahongesia akati, “Hongela vanya kaaja muswilile. Lino niluta kúno nifumbilue.” Voope avanya kaaja vakamwitikila vakati, “Eena miya, ughendaghe vúnofu uvhahúngilaghe kúno ghuluta, nakú kúkaaja pano ghuliiva ghugomoka ukavahúngilaghe. Nave ghulikwisa ikighono ikingi utuġħendelaghe.” Umbututu akavuuka iluta ajiighe isaagħa valed vantengeliile.

Ulekagħe pilemuu nu veviivi, looli uvulemagħe uvuviivi mħlwa kavomba inofu!

7. ŪKANKEVE NŪ MPAKŪLA VVŪKI

Kwealyale ūmuunhu jumonga akatambūlwagħha Mwandefu. Ūmuunhu ujja alyale nū n'goma ughwa vvuki.

Ikighono kimonga uMwandefu akasaagħha kuuti olute apakule uvvuki. Himbe ghwope uKankeve ali kupakħla għu n'goma għall-ghaġla ughwa Mwandefu.

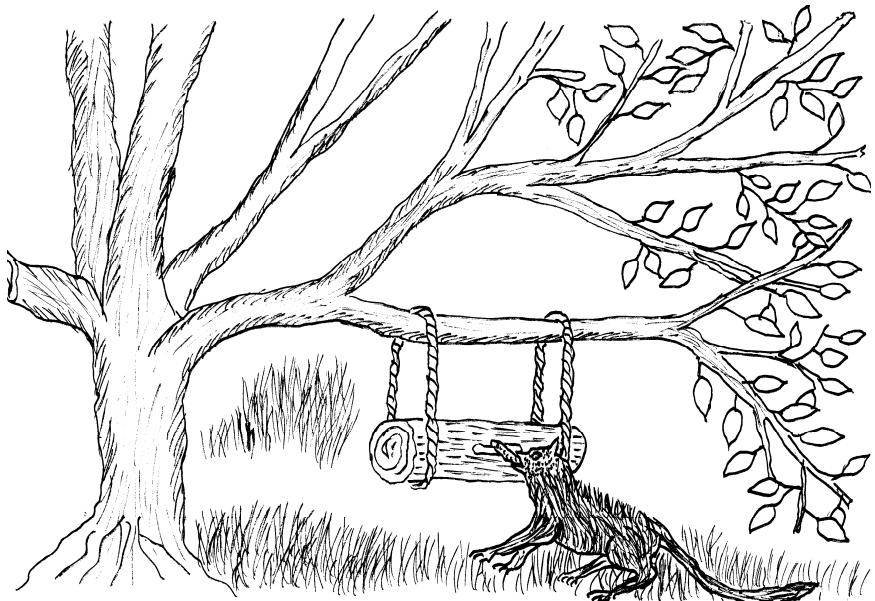
Neke uMwandefu ye il-ħata, mu sīla akavona amapepele minga hwene ūmuunhu avikile, kange għaale vvuki vwene. Akasaagħha akati, “Nave niveele nifumbilue uvvuki, vwe uthi apa. Kulħta kupakħla, taasi nitale kupulila īlyosi, sing’henye injuki, neke pe nipakule uvvuki. Apa vwa kakeela kutoola.” Ulwakħva amapepele għala għaale minga, kange naħlyakagħwile piiti għaani, akalamħla kusesia neke afise pavuṅge.

Himbe uvvuki vla vwale vwa Kankeve, ipakħla ku n'goma ghwa mwene. Pe akasia pipinda, il-ħata kufisa. Għwope uKankeve akiisa kħviika amapepele aghħange. Akasula amapepele għala kuuti ghakepwike. Apuo nakavikila mwojo, akalħta kupakħla aghħange.

ŪKankeve ujja alyale nū l-ħħala lwinga. Ulwakħva alyale ipakħla uvvuki kisila kħepulila īlyosi, akavikagħha amapepele ghano apakwile kħvutali.

ŪMwandefu akagħomoka ulwa vvvili kupinda amapepele, akakeela kukatħla kisila kusula kuuti ghongeliile. Ye avukile pala il-ħata kufisa, ghwope uKankeve akahalila kuviika kange. Ye iviika, akakagħla kuuti ghakepwike kange. Apuo akavviika ikivali, akavvuka il-ħata. Akiisa kange uMwandefu kisila kusaagħha kuuti ghongeliile akakeela kipinda na kikivali kya Kankeve.

Ulwakħva valyale vipyaniśania, ye ifika pala uKankeve kħviika amapepele akavona ghakepwike na kikivali napwekili. Akakalala, akalħamħla ategħelege. ŪMwandefu ye igomka kange akakeela kukatħla amapepele hwene aveele avikile. ŪKankeve

akantendeela akamwagha ipinda, akakoola iiti, "Nikukolileee." ȢMwandefu akakenyemuka. Ye isyetuka, akavona ghwe Kankeve.

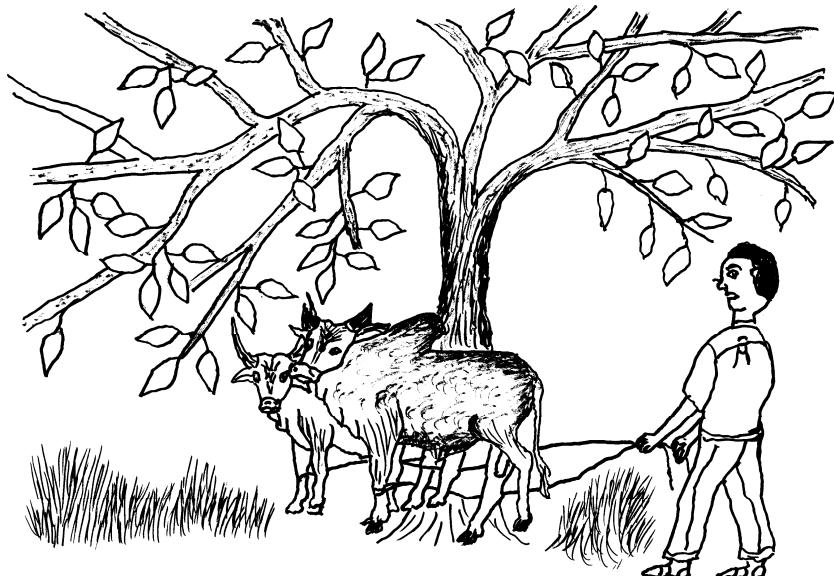
Looli alyakimbiile kisila kükagüla kuuti ilüta kueghi. Ȣlwaküva lülyapililiile kyongo, nakakagüla kuuti ilüngama kuno aveele ifisa üvwuki. Akakenyemükila ali pa vwuki, isyetuka künsana ghwope ȢKankeve afiike lüvilo, akalamüla kukimbilila kükaja ja mwene, akafisama. ȢKankeve ye afikile pa vwuki vuno aveele afisile ȢMwandefu, akatengüla pilia üvwuki vüla vwoni. Kange pe akagomoka küla kuno aveele afisile üvwa mwene vwope akalia vwoni.

8. UMUGHULA NG'OMBE

Kwevalyale avanya kaaja j̄imonga vano vaale vadīima ng'ombe. Avadīimi avuo vakapūlika kuuti, k̄u iisi ijingi ija kuvutali, kwesili ing'ombe sino sikwoloka fijio. Pe vamonga m̄u vadīimi vala, vakaphling'hana kulata kughula ing'ombe isio k̄u iisi jila.

Ulwak̄va kwale k̄atali kyongo, vakaghenda ifighono fivili, pe vakafika. Ye vifika m̄u iisi jila, jaale vwilile. Neke ye vasaghile ing'ombe sa kughula vakati, “Ulwak̄va vwilile t̄aghone bahaapa t̄alavilagha ulwakilaavo.”

Unya kaaja jila akavasoona apa kughona m̄u kivagha. Neke ikivagha kila kilyamatwike matwike. Pakilo pano umwesi gh̄vala, m̄u malyoli m̄uno m̄umatwike uvwelu vukingilagha m̄unkate pe m̄ukavalatikagha. Umunhu j̄umonga m̄u vaghula ng'ombe vala, alyaghonile vukala, eghiime k̄u l̄vumbā k̄umo agheleng'hinie amaghulu. Isengo jaake alyalambaliike pa mavegha k̄u ng'hosí.

Munkilo nkate umuunhu jula, itulu sikasila pe akava maaso. Ye ikalile, ulughulu luno agheliike pa lunine, pano itumiila lukasukanikagha, neke pano akalolelagha mu vwelu vwa malyoli lukavonekagha hwene umuunhu iveela. Vukankola uvwoghoji akasaagha iiti, "Kuli nyambuda."

Lukeluke akinula uluvoko lwake, akatola isengo, akihiuta, akatema. Himbe atemile ulughulu lwake jujuo. Akasia pikoola! Avanine vano valyaghoninie vakakenyemuka, vakamposia, "Kuli kiki?" Pe akavamula akati, "Aveele hwene muunhu iveela kulyune, pano nikiile apa. Mu masaaghe ghango niveele niiti ongo vooni vaghoneleiile nujunge pa mwene, lwandaani ujus kange iveela kulyune? Jiiva nyambuda, nijitalile pikujitema ye jikyale kufika kulyune. Himbe laveele lwe lughalu lwango, nitemile!" Kulutila ng'haki nakunono.

9. UMUKIJUUVVA NA VAANA VAAKE VATATU

Umukijuuva jumonga alyale na vaana vatatu, vooni vaale vahinja. Umukijuuva ujuo alyamughanile kyongo umwalive ang'hwangu. Pe aalive vavili avagoyo vala vakankalalilaghha kyongo ang'hwangu jula, pambele vakalamala kükünsüla.

Ikighono kimonga avahinja vala vavili vakalonda isila ija kum'buda ang'hwangu. Pe vakasaagha kuuti valute vansofie kue fidunda. Pepano taasi vakaluta veene, ukuo vakagima umwina untali fijo.

Ikighono ikingi vakamhonga ang'hwangu kuuti valutanie kusweva isanjala kue fidunda. Vooni vakahwesia vunono kwa ng'ina, vakavuuka viluta kue sanjala. Ye vafikile pa mwina ghano vakagimile vakankung'hilisia mu mwina, vakatengala kükünsyila ng'haning'haani. Aveene vakasweva isanjala, vakavuuka vivuja.

Ye vafikile kukaaja ang'ina akavaposia akati, "Unjiinu ali kuughi?" Aveene vakamwamala vakati, "Natukagwile kuno alutile ulwakhuva nujunge aveele isweva isanjala ulubale lwake."

Ung'ina akasukunala kyongo pano umwana ghwake umughanike naagomwike. Ifighono ndafilingi ye fikilile ung'ina akasaaghha kuuti umwalive ghaliile amakanu, pe akalindagha ilila kyongo.

Ikighono ikingi aalive vala ve vavii lii vakaluta kange kusweva isanjala ka fidunda. Ye vidumula isanjala, vakapuliika ikiinu kikwimba kiiti, "Ghwe muunhu uve ghudumula pa mwambo, ghwa dumu dumu dumu, Ungambonela limayi, ghwa dumu dumu dumu, Limayi ghwa vilikwekwe, ghwa dumu dumu dumu."

Avahinja vala ye vapuliike ikiinu kikwimba ulwimbo uluo, kange kikwimba kigomokelela, vakoghopa. Vakagomoka kukaaja kisila sanjala! Pepano vakam'bula ung'ina kuuti kuno vaveele ka fidunda ikiinu kiveele kikwimba ulwimbo. Vakamwimbila ung'ina ulwimbo ndavule kiveele kikwimba.

Ung'ina akavavula akati, "Suuksu mulongole, tukalole kino kiveele kikwimba." Vakavuka viluta. Ye vafikile kuno vaveele visweva, vakapuliika kange kikwimba ulwimbo lula lula. Ung'ina akati, "Tuvengilile kuno lihuma ilisio." Ye vivengilila, vakapuliika ilisio lihuma mu mwina. Aalive vala vakakumbuka imbombo

jino vakavombile pa mwina ghula, vakatengula pilila. Ung'ina akati, "Tusyilule tulole kiinu kiki kino kikwimba!" Akasyilula, akavona ghwe mwalive umughanike! Akamhumia mu mwina ajiighe mwumi, akamughumbatila, akannonela.

Avakulu ve vaviili vakivavila, vakatengula kuuva vakoola viiti, "Tuvujaniaghe, tukamwofughe na kuhuntelekela ikyakulia. Kuhuma umusyaghua natukumulekagha mwene."

Napano ungina naalyakagwile kuuti avalive ve vavmbile isio, avalive avuo inhumbula saave sikavapumusyagha. Unkole naghuli nu vsyefu.

10. IKIJAAGHO IKYA MUUNHU JUNO ALYAHJILE INYAAVU

Umunhu jumonga alyalutile kwa m'bading'hani ghwake. Ye vikalile vikwisia jikakila inyaavu pavulongolo pa mwene. Umugheesi jula ye ajaghile inyaavu jila akajinoghelua. Pe akasaagha kuuti ahije ndani inyaavu kisila unya joope kukagula.

Pambele unya nyumba akahuma kungi. Ye ahumile kungi, umugheesi jula akavwagha uvweleefu unwa kujikola. Pe akavanda akajikola akajighumbatila mu bulanete jino alisopiike. Unsiki n'debe vuvelle unya kaaja akingila vakatengula kange pikwisia.

Unya nyumba umukijuuva alyale iling'hania ikyakulia kya nyaavu jaake. Ye aling'hanisie, akatengula pikujikemeela, "Pusi pusi, pusi gogo!" Inyaavu najikavoneka. Akakemeela kange ulwa vuveli. Pooke najikavoneka. Akamposia umughoosi akati, "Pamo ujivwene inyaavu apa?" Umughoosi akamula akati,

“Pwejiveele bahaapa.” Vakatengħala vooni kukemeela, “Pusi pusi pusi gogo!”

Ləvoneka kuuti, pano vakakemelagħa inyaavu jikafipulikagħha, kange għwale għwe nsiki ghwake ghwa kħlia. Pano vakava vikemeela jikalondagħha pipukunyuka muno alyajiġħumbatiile mu bulangete.

Pe jikava jifukunya jilua kuuti jihume, umugheesi jula akajikola ni ngħafu na kubida pa singo jileke pikuuta. Joope inyaavu pe jikahumia inyoove jikagaba pa kifuva kya mħiiji jula. Inyoove sikingila imbale isa kux nhumbula. Ye għekkilile unsiki, avanya nyumba vakam’bona umugheesi għwave ivonga!

Pambele umħiiji jula akava nsila ngħafu akaghha paasi na kufua, inyaavu jikahumma mu bulangete. Avanya kaaja vala vakajaagħha idanda paasi pano aveela ikalile umħiiji. Vakadegħha pano awfili naji nyaavu jihuma mu bulangete. Pe vakati, “Himbe se aveele naso!”

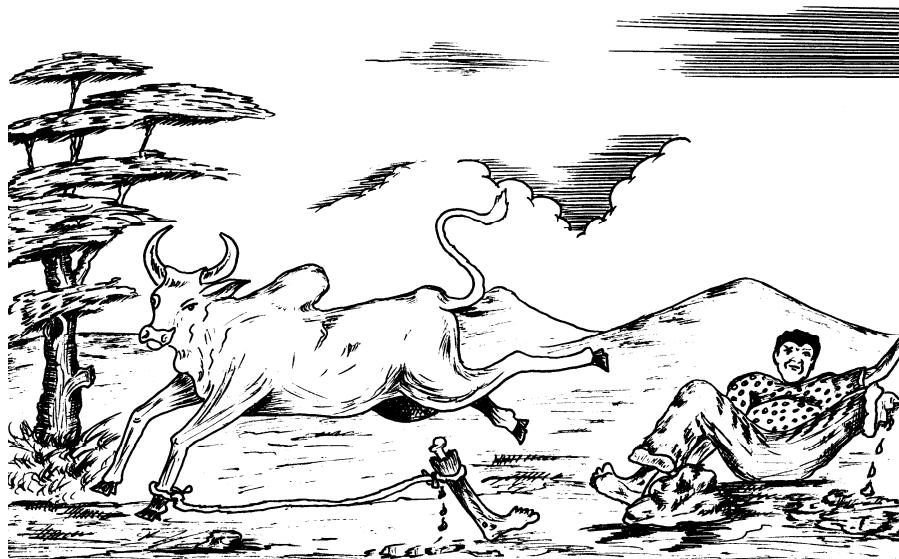
Lino kange atħlekiile ħlatalamu ħlwa kufwila mu nyumba jiit. Mwe, ħvækkola fua!

11. ӨMUUNHU NU NSWAMBE

Өmuunhu jumonga alyalutile nu nswambe un'debe kughula ing'ombe ku Vusango. Unswambe alyale na maaka kijigho. Ye viluta vakakola ifuka, ulwakuba navakakagula kuuti kyavikujaagha ing'ombe unsiki ghuliku. Ifuka ijio kyale kimbughe, valyakolile mu nyambe ija ng'hwembe.

Ye vafikile ku Vusango vakaghula ing'ombe ing'ina ni kyanaake. Vakavubka vihwaga, vivuja kukaaja. Vakafika pamonga pa kikogha pali nu vulalo. Ye vilonda pilovoka, vakavona ing'ombe sisiita kulovoka pa vulalo. Vakatiigha unsiki ntali vakakunua! Pambele unswambe akam'bulla ubviise akati, "Ghwe baba, nave tulonda pilovosia ing'ombe isi utale kupinda ingwada, ulovoke najo neke ing'ina pe kyajilovoka jeene." Ubviise akavomba ndavule ajovile unswambe. Ye ajilovwisie ingwada akavona ing'ina joope jilovoka jikimbilila ikyanaake. Өmuunhu jula akadegha kyongo vule umwanaake ali na masaaghe amanono kukila umwene.

Vakaghenda ułaghendo latali vihwaga ing'ombe mu kidunda vivuja. Vakafika pamonga vakapuuma neke vavughile ikimbughe. Umuunhu jula akasaagha kuuti angakunge ing'ina pa mpiki ndepoonu kyaighonelela, ing'ombe jidumula na kukimbila. Akalamula kukunga mu lugħal l-wake kuuti nave jihaghe kyajikunkenyemla nu lugħoġi pano jikwesa.

Vakatola ikimbughe vakatengħala kuvu ġħilja. Ye vamalile ikimbughe, umuunhu jula akakung'uuna īnyambe jaake ija ng'hwembe. Ing'ombe sikakenyemuka, sikatengħala kukimbila sikkwika kikogħha kuno sivele siħumiile. Sikamalulunja umuunhu jula mu mapiki na mu mavue.

Ulgħal lu kanyughuka nagħha m'bili ghukajebung'hana, akafua. Umwana akavuja mwene kukaaja kutwala imhola. Ing'ombe sikagomoka seene kikom Vusango.

12. UNKOTA GHWA MOTA

Pa kikaaja kimonga pwealyale umuunhu jumonga juno alyale imota ifiinu finga. Na kwekilyale kino akaghilue mu nyumba jaake. Avaanhu vooni pa kikaaja ikio valyankagwile. Umuunhu ujuo akavonekagha ivomba imbombo amasiki ghooni. Nakakelaghha kughendaghenda kisila mbombo. Nagha magħanda għaake għaale makome kange akaghakolopalilagħha jaatu. Pa kikaaja ikya nya mota ujxo, vamo vakan'jovagħha vunofu, avange vakan'jovagħha fiv iż-żejt, “Ali nū nkota, fye nambe imota.”

Umුunhu jumonga ughwa pa kikaaja ikio, akalondagħha kuuva ni mota ndavu le unya mota juno vikun'jova fiv. Iekk hono kimonga akatemelela luuwlakilo kuluta kusħuma unkota ghwa mota kwa muunhu jula juno aale ni mota. Ye afikile akajova akati, “Nilonda fijjo kumota ndavu le uve. Nisħuma umhee, nave u li nū nkota ghwa mota.” Unya mota jula akamwamla akati, “Unkota ghwa mota nili nagħwo, nave ghulonda nikukħpeela.” Unya vufulue jula akamħala akati, “Fye nambe nisile, sivvo nambe nave se ndalamha nikukħpeela.”

Unya mota jula akam'buxxla akati, “Unkota ghwe ughu, u-pulikisyagħe. Ikiinu ikilongosi uve nū muġħanda unkome kange ughħuling'hanie vunono. Ikyā vuġili, għwandane pilima pano jiġi kutejha kutonya ifula. Ikyā v-tatru, għwangupi lagħhe pivyala. Ikyā v-ne, għwangupi lagħhe pikwipila, nakangavonekagħe nambe kasoli mu muġħanda, looli muvisagħe swee!

Ikyā vuasililo kye iki, ukipulikisyagħe vunono. Mu masiki għaako għooni uvisagħe ni mbombo sino sili papinga, ulekagħe kukukħala kisila mbombo mu vwami vwako vwoni.”

Unshumma nkota akahongesia, akahwesia, akavuuka ivuja. Neke mu nhumbula jaake akafinga, kuv Ingilila sooni ndavu le am'buxxli unya mota jula.

Unshuma nkota jula akavingililaghha sooni sino alyamwoliike unya mota. Umwaka ughuo akamota fijo. Akapumusyagha amaka ghooni. Akijovasyagha mwene iiti, “Unkota ghwa muunhu uju nkali lweli, lola pano fimotwike!”

Akiling’hania kuluta kuhongesia ni fiinu kwa jula junu umwene iiti ampiile unkota. Akafika kukaaja kwa muunhu jula. Ye ikotola uluhongesio, unya mota akati, “Fye fya kiki ifio kulyune? Nyalukolo, kino kikumotwisie se ngufu saako, pano ghwaghimbagha na kukolopalilaghha umughunda ghwako. Umuuunhu nangakusyangaghe, nakwegħule unkota ughxange ughwa mota.” Unsumankota akalutang’hania kuhuma ikighono kila.

Pe akavatangagha avange vano vajiiqhe ma ng’hiisi kuuti, “Ulhaghimbo ni ngufu ghwe nkota ghwa mota.”

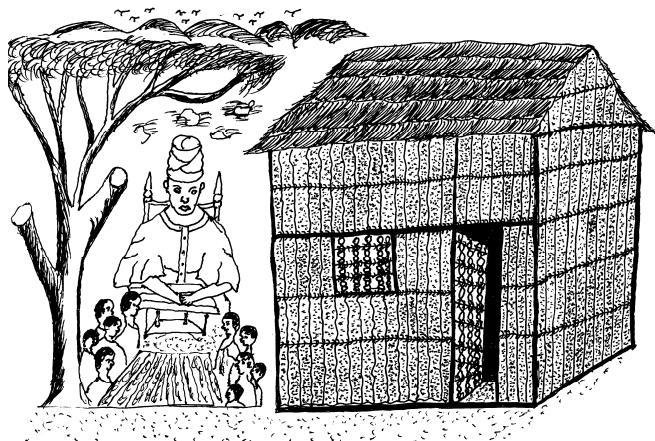
13. UNTWA ITAVULA UMWALIVE

Untwa jemonga alyatolile avadala vahaano. Neke avadala vooni vakampapila njunge umwana jumo umhinja, kwe kuuti untwa tjuo aale na valive vahaano.

Pambele un'dala jumo akafua. Untwa akavakemeela avavanda na vanjagila vaake kuuti vansyilile. Untwa jula akamfwika umfue amenda amanono, akamfwasia inyambo sandalama nyinga ni fibangili palikimo ni ndaatu inono. Pe vakansyilila un'dala ghwake mu mbipa jino valyabughwile mu vweghamo na kudinda pa mulyango, ulwakwa fye lwale lwiho lwave kusyila enendikio avatwa na vadala vaave.

Avadala vano valyajiighe vuumi vakatengula kukhnsula umhinja juno ang'ina afwile. Vakampumusyagha mu nyinga. Vakampelaghha imbombo nyinga isa kuvomba. Pamonga avanine pano vilia umwene vakamwomolaghha. Pambele vakamhonga naju viise untwa kuuti ansule. Vakampangila si nyinga isa vadesi sino vakan'deselaghha.

Ekighono kimonga vakaphika kuuti, unswambe ughwa ntwa ughwa iisi ijingi ilonda kutoola un'dala. Neke ulwiho ulwa vatwa vinga vakavatolesyagha avaana vaave mu nyumba isa

vatwa avanine. Avadala vala vane vakam'bula umughoosi ghwave untwa kuuti, avaghulile avaana vaave amenda amanono, neke vakavatavike pamaaso gha juno ilonda kutoola, untolan'dala ansalale juno ilonda antoole. Vakamuleka umwana umpiina.

Ifighono fino vakavaling'haniagha avaana vaave, umwana umpiina akalindagha ilila. Ulwakava ung'ina ughwa kumuling'hania alyafwile. Neke avahinja avanine vakamwovelelagha kyongo, kuuti aveene ve vano vanoghiile kutolua na vaana va vatwa, umwene umpiina aghulaghe uvufue nambe kutolua na vakotofu.

Ifighono kikafika ikyu kuvatavika avahinja pamaaso gha ntolan'dala. Untwa na vaddala vaake vakavuleka viluta kuvatwala alive, vakamuleka umwana umpiina. Mu uluo umpiina jula akalila kyongo. Pe akalamula kuluta ku mbiipa ja ng'ina, ukuo akava ighalasana pa mulyango ghwa mbiipa. Ye awwene ifipumuka kyongo, akanangania umulyango ughwa mbiipa, akingila.

Ye ali mu mbiipa ung'ina akasisimuka, akamposia akati, "Ghulilila kiki?" Umwalive akamwoleka sooni sino vam'bombiile

kukaaja. Kange akajova kuuti avanine valatile kutolua neke une na nili ni kya kufwala. Ung'ina akati, "Nikukufwasia amenda amanono agha, ghano valyasyiliile une palikimo ni nyambo ni fibangili, kange panji pa mbiipa iji pwejili idogovi jikukutwala kwa ntolan'dala." Nakalingi umhinja jula ye dkavonagha afwalile anoghiile.

Ye ihuma mu mbiipa akajaagha idogovi, akangalila ilata kwa ntolan'dala. Akafika akam'bona un'diimi ihuma mu nyumba ja ntwa afwalile vunono. Akasaagha kuuti pamo imhola ja vutolani jisilile. Himbe un'diimi jula ghwe ntolan'dala. Ghwope ye ambwene akamughana kyongo umhinja jula. Akankimbili, akamughumbatila, akam'bula akati, "Nikukutoola uvvisaghe n'dala ghwango." Akantoola, vakalata mu nyumba jino valyaling'honisie kuuti ja kuvombela ikikulukulu, vakikala vooni pa fitengo.

Unsiki ughuo untwa, avalive na vadala vaake valyale mu kyumba kimonga vighuula uvhatavike uvwa ntolan'dala kusalila umhinja. Nakalingi vakapulika ikilulu, vakati luvoneka unsiki ughwa kuhufia ghifikile. Vakahuma mu kyumba kila.

Ye vikwingila mu nyumba jino valyaling'honisie kuuva ja ntolan'dala na kuvombela ikikulukulu, vakavaagha avaanhу viseeja na kulutila, naju mhinja umpiina junno vanshile ikalile nu ntolan'dala. Vooni vakatengula pidegha.

Umhinja umpiina akasia pilila, ikumbuka ung'ina junno alayfwile, ikumbuka uvusuale vwake, kange akamhlola uvise untwa, pe akakoola kyongo. Avaanhу vano pwevaale vakadegha. Umhinja jula akamuyayila uvise palikimo na vanine na vang'ina vala vane. Lino umhinja umpiina ndala ghwa nswambe ghwa ntwa.

Ulekaghe pibenapula nambe pisula umuunhu ghweni, iya pakilaavo nulikagwile.

14. IKIJAAGHO IKYA MFWIIMI

UYohani nu Sambana valyatoliine vakava vikukala mu kikaaja kino kikatambwlwagha Makenja. Ikikaaja ikio kilyale mulubale mu fidunda ifya Nambe. Mu fidunda umuo mwefilyale ifikanu ndavule ifidulu, iswengu, imbavala, ihalusi, ni fingi finga. Mu vwumi vwave vwoni vakahwvilagha kulima. Neke kange umughoosi aale mfwimi. Jaatu pano akaluttagha kufwima akavujagha ni nyama. USambana alyale nu laveelo lunono kwa mughoosi ghwake. Umughoosi pano alutile kufwima, umwene akaluttagha kulima ku mugħanda.

Pano umughoosi isile ni nyama, jimonga vakananiagha ni fiinu, ijingi jinojisighiile vakalisagha jooni. Nalalyale lwiho lwa Sambana kuteleka uvughale kisila nyama. Alihongile uluo ulwakawa jaatu umughoosi akisagha ni nyama.

Ikighono kimonga umughoosi akalata kufwima. Kumbele un'dala akateleka umughale ihaviila kuuti umughoosi ileeta inyama. Ikighono ikio umughoosi nakakola kimonga kuno aveele ifwima, akava ivuja mavoko gheene. Un'dala ye ihuma kukumwupila, akavona akolile si mbunda ni mhalala, akati, "Umusyugha kideqho." Lweli, ikighono ikio vakalumanqa.

Tukumbukaghe kuuti kwegħale umejka ghwa mota, kange kwegħale umejka ghwa njala.

15. IKIJUNI IKENYA NG'HAKI

Umwaka ghemonga ifula najiilyatonyile. Amalenga ghakħuma mwoni m'ie finywelo. Injuni sikapu ling'hana kukong'haana. Ye sikong'hanile sikkosania kuuti ndepoona veeni jieno iiva anegħile amalenga għooni?

Husongue jilyale nu l-ħala nu vusyangi. Umolomo ghwake ghajlyale ntali. Pe jikasyanga injuni inine jikati, "Viiva ve vatema vħlaasi ve vano vanegħile." Lino vaya na jiesue tħallut tħanġi u vħlaasi vwa vanave.

Sikavu ka siluta kien vħlaasi vwa veene, u vħlaasi vħlyaping'hiime m'ie meeta, injuni isingi sikakunua pinyulukila ulwakħva amalomo mafupi.

Husongue jaale ni ng'haki, kange umulomo ghwake ntali jikati, "Nilongolele pinyulukila." Himbe jisolokela nkate mu meeta. Injuni isingi sikati ukuvilue ghupyela kyongo, kange uli ni ng'haki, mutang'hanila na nya vulaasi. Iseene ye sikakimbilagha. Husongue jikafwila mumuo!

16. UVUKOOLA FUΑ

Pwealyale սկսակ յամոնց յանո ալյապելիւ իմբօմբօ իյա կէլինդա նո մանա. Ալյապելիւ իմբօմբօ իյօ սլվական ալյալ մաղհօղօլո, նակալիմագհա ամացհանդա. Սնյա մանա սյու շիւ շիւ յանո ակամպելացհա իկաւկիւ իֆիշոն ֆոնի, կանց ականսւեվելացհա նասի սանյալա.

Իֆիշոն կիմոնց սկսակ սյու ակարապա սմանա, լւտա կունեցհա ամալենց. Եւ անեղիլե, ակալւտա մո նյումբա, ակակիլիւլիլա ամալենց մո լւսայի. Ակամասիա սմանա ակամւլեկա մանե մո նյումբա, ակաւսակա իհամա կոնյի, լւտա կուկասիա նա վաղհօղօլո ավանին. Կոմբել սմանա ակավալ, ականյուլուկիլա պա լւսայի. Պէ ակահօվօկացհա կունենա նո մաղիղի շինո շիւ շիւ յանո մաղիղի լւսայի. Ակափիյուլուկիլացհա պամբել ակադւիլիլա մո մալենց.

Պամբել սկսակ ականյա կուկայա. Ակատեղւլա կուլուսիա սմանա մո նյումբա, ակավոնա սմանա ասուվիմե մո լւսայի ավուլ. Պէ ականսւվուլա, ակասաացհա ակատի, “Ուս, լւտալամ կյոնց,

lino niteme ʉlhala. Angiise ʉnya mwana, nɪkʉm'bʉla niiti, leka nɪkʉpapikisie ʉmwana kyaalakenyemʉka ʉlwakʉva aghoneliile.”

Ye isile ʉnya mwana akampapikisia. ʉnya mwana akavʉuka ilʉta naghwo. Ye afikile kukaaja ja mwene akamwisia ʉmwana kuuti amwong'elesie akavona ʉmwana awfile. Akadegha kyongo akati, “Himbe nava vaghogholo vasyangi, kange vabudi, ʉvʉkoola fuu!”

Kama una maswali yoyote, au unataka kununua vitabu, au
kuhudhuria darasa la kusoma, wasiliana na

Namba ya simu: 0755 047 333 au 0767 933 808